

УДК 93 (07)

Наталія Ігнатенко

ТЕСТУВАННЯ В СИСТЕМІ МОНІТОРИНГУ ЯКОСТІ НАВЧАЛЬНИХ ДОСЯГНЕНЬ СТУДЕНТІВ З ІСТОРІЇ У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ

Охарактеризовано методичні особливості організації та проведення тестового контролю рівня навчальних досягнень студентів при вивчення історії у вищому навчальному закладі.

Ключові слова: педагогічний контроль, поточний контроль, тематичний контроль, педагогічне вимірювання, тест, специфікація тесту, апробація тесту.

В умовах реформування вищої школи проблема оцінювання навчальних досягнень студентів набуває особливої актуальності. Якість освіти безпосередньо пов'язана з моніторингом усіх складових навчально-виховного процесу, тому чим об'єктивнішим буде оцінювання, тим якіснішою ставатиме освіта.

Єдину дидактичну та методичну систему перевірконої діяльності, спрямованої на виявлення результатів навчального процесу й на підвищення його ефективності називають педагогічним контролем [7, с. 42]. Класифікуючи види педагогічного контролю, виокремлюють його форми: поточний, тематичний, рубіжний або поетапний та підсумковий або вихідний [6, с. 298].

Поточний контроль здійснюється за допомогою усного опитування, письмових контрольних робіт, а також педагогічних тестів. Мета такого контролю – відслідковувати перебіг процесу навчання. Проведення поточного контролю є найпростішим для викладача засобом отримання оперативної інформації про відповідність знань студентів щодо еталонів засвоєння, які плануються. Ця інформація допомагає проведенню своєчасної корекції засвоєння знань, умінь та навичок та допомагає педагогу правильно побудувати навчальний процес.

Тематичний контроль виявляє ступінь засвоєння розділу чи теми програми. Базуючись на результатах тематичного контролю викладач робить висновок про необхідність додаткового опрацювання даної теми, якщо результати контролю негативні, або переходити до вивчення наступної теми, якщо результати позитивні. У тематичному контролі найціннішою є інформація щодо результативності засвоєння студентами змістового модуля.

Функціональне призначення рубіжного контролю полягає у виявленні результатів певного етапу навчання. Оцінювання рівня підготовки студентів зазвичай відбувається у формі заліків, іспитів або тестування.

Мета підсумкового контролю – оцінювання навчальних досягнень студентів за змістом певного навчального курсу. Звичною формою такого контролю є оцінки, які студент отримав на іспитах або під час заключного тестування. Один з варіантів підсумкового контролю – кваліфікаційний державний іспит (державна підсумкова атестація), який встановлює відповідність рівня та якості підготовки випускників вищих навчальних закладів [5, с. 39–40].

Визнаними у світі інструментами педагогічного контролю є тестові технології. На відміну від суб'єктивного оцінювання, тести відкривають нові можливості в процесі атестації: забезпечують обґрунтованість, об'єктивність і можливість для порівняння результатів навчальної діяльності. Педагогічні оцінки часто помилково ототожнюють з балами, які є числовими аналогами оціночних суджень. У тому випадку, коли контроль здійснюється традиційними методами, вони не дають об'єктивної кількісної характеристики відповіді студента. Бальна оцінка – суб'єктивна, і хоча існують рекомендовані загальні критерії оцінювання, кожен викладач користується своїм “мірилом”. На оцінку впливає попередній процес спілкування зі студентом, особисте ставлення до нього тощо. Натомість педагогічне вимірювання передбачає проведення об'єктивного кількісного співставлення певної властивості студента, що оцінюється за еталоном [3, с. 31].

Потреба в точному оцінюванні та чутливій шкалі оцінок виникла давно. Запровадження кредитно-трансферної технології навчання певним чином вирішило проблему. Але впровадження ідеї педагогічного вимірювання як основного інструментарію педагогічного контролю неможливо забезпечити суворо прописаною технологією. Процес може відбутися лише шляхом впровадження засобів, які створюють числові ряди, до яких належить і педагогічне тестування.

Обґрунтованість тестових оцінок досягається надійним відображенням вимог стандартів у змісті тестів. Специфікація тесту дозволяє перевести опитування у площину об'єктивного ряду оцінок, завдяки чому тести дозволяють включити завдання на всі чи майже всі вимоги стандартів і тим самим підвищити обґрунтованість атестаційних оцінок.

Тест – це інструмент, що складається з кваліметрично вивіреної системи завдань, стандартизованої процедури проведення і заздалегідь спроектованої технології обробки та аналізу результатів, призначений для вимірювання рис і властивостей особи, зміна яких можлива в процесі систематичного навчання [2, с. 7].

Тест не є аналогом окремих завдань, екзаменаційних питань, головоломок тощо. В його основі – спеціально розроблений і випробуваний набір завдань, які допомагають об'єктивно та надійно оцінювати властивості, що перевіряють за допомогою використання статистичних методів. Тест складається із ряду взаємопов'язаних елементів: системи знань, документально зафіксованої технології проведення, перевірки, обробки та аналізу результатів. Тому при конструюванні тестів необхідно дотримуватись поетапності. По-перше, визначити мету тестування. На цьому етапі розробник повинен вирішити, які результати навчальної діяльності студентів він хоче оцінити. Мета конкретного тесту повинна узгоджуватись із загальноосвітньою метою і конкретизуватись через зміст навчання та рівні навчальної діяльності з окремого предмету. У педагогіці існує кілька класифікацій мети навчання (за Кларінім М. В., Безпалько В. П., Лернером І. Я. тощо), найвідомішою є класифікація розроблена Б. Блудом [5, с. 50]. За нею головна мета тестової перевірки полягає у визначенні рівнів засвоєння навчального матеріалу. Перший рівень у такій структурі відповідає відтворенню знань (перевіряється знання термінології, специфічних фактів, дат, подій, імен, категорій, критеріїв, методів, принципів, теорій, законів тощо; вміння формулювати визначення, встановлювати відповідність (між терміном та визначенням), знаходити, розпізнавати, аналізувати тощо).

Другий рівень передбачає застосування знань у знайомій ситуації (перевіряється розуміння фактів, законів, принципів, категорій, теорій; вміння використовувати знання для пояснення, порівняння, дослідження тощо). На третьому рівні визначається вміння використовувати знання у змінній або незнайомій ситуації (вміння інтегрувати знання з різних тем для розв'язання однієї проблеми, планувати діяльність, бачити перспективу і робити прогноз на майбутнє; давати усну або письмову відповідь на проблемне запитання, обґрунтовувати власні погляди і переконання, відрізняти факти від гіпотез, висновків або узагальнень, висловлювати судження тощо).

Після визначення мети тестування можна переходити до наступного етапу – планування змісту та специфіки тесту [3, с. 63].

У процесі планування розробнику доведеться усвідомити, що далеко не весь набір цілей навчання можна відобразити у змісті тесту. Для полегшення відбору розробляється специфіка тесту. Відповідно до поставленої мети кожне завдання спрямовується на перевірку рівня оволодіння чітко визначеною і обмеженою тематичними та програмними межами сумою знань, умінь та навиків. Теми визначені для перевірки необхідно розподілити у відсотковому та кількісному співвідношеннях. Поділ починається з підрахунку запланованої кількості завдань у тесті, яка в подальшому зможе зменшуватись або збільшуватись, коливаючись в межах 60–80 завдань на 90 хв. навчального часу [5, с. 53].

Далі необхідно розробити специфікацію тесту – визначити його структуру та відсоткове співвідношення завдань. Так у тест на визначення рівня знань і умінь загального характеру можна включити:

– завдання на встановлення правильності або неправильності відповіді. Умовою завдання є просте або складне твердження. Перевіривши на істинність усі наведені у ньому факти, встановлюється його загальна правильність чи неправильність. При цьому необхідно пам'ятати: неправильність хоча б одного з наведених фактів передбачає негативну відповідь. І навпаки, якщо усі факти істинні – твердження правильне. Наприклад:

Позначте правильну відповідь:

З початком Першої світової війни відродженням Української державності активно опікувався Союз визволення України, створений у Львові 14 серпня 1914 року політичними емігрантами з Наддніпрянщини й очолюваний відомим політичним діячем Костем Левицьким.

А. Так

Б. Ні

Правильна відповідь – Б (ні) тому, що у твердженні є дві помилки: Союз визволення України був створений не 14, а 4 серпня 1914 року і очолив його Дмитро Донців, а не Кость Левицький (очолював ГУР);

– завдання із визначенням і вибором однієї правильної відповіді. Завдання такого формату містить умову та варіанти вибору, один з яких правильний, а інші – хибні. Їх функція – дезорієнтація учасника тестування. Відповідь яка інколи видається очевидною, не завжди правильна). Наприклад:

Позначте подію, що відбулася найшвидше:

А. Утворення Головної української ради;

В. Утворення Союзу визволення України;

С. Оборона Українськими січовими стрільцями Ужгородського перевалу;

Д. Опублікування в журналі “Украинская жизнь” статі Симона Петлюри “Війна і українці”;

Е. Проголошення австрійським імператором Францом-Йосифом I автономії Галичини.

Складність завдання полягає у тому, що чотири з п'яти наведених у тесті подій відбулись в різні місяці 1914 року, саме серед них і потрібно відшукати правильну відповідь (Г);

– завдання із визначенням і вибором декількох правильних відповідей. Завдання містить умову та перелік варіантів вибору, серед яких декілька правильних. Їх кількість може уточнюватися умовою, але це не є обов'язковим. Наприклад:

Позначте події, що стосуються бойового шляху легіону Українських січових стрільців у 1916 році:

А. оборона Ужгородського перевалу;

В. битва з російськими військами за гору Лисеня на Тернопільщині;

С. битва з російськими частинами за гору Маківка;

Д. захоплення Галича;

Е. участь стрілецької делегації у похованні Івана Франка.

За типом завдання подібне до попереднього, однак передбачає вміння розпізнавати факти одного порядку (періодичності);

– завдання на встановлення відповідностей. Умова такого завдання – це своєрідна інструкція. У двох колонках подаються базові основи та варіанти вибору, між якими необхідно встановити відповідність. Для підвищення якості завдання кількість варіантів вибору є на одну-дві позиції більшою аніж число базових основ. Наприклад:

Знайдіть відповідність:

А. 2 серпня 1914 р.;

В. 25 вересня 1914 р.;

С. 5 травня 1915 р.;

Д. 31 травня 1916 р.;

Е. 5 листопада 1916р.

1. Утворення Союзу визволення України;

2. Початок бойового шляху Українських січових стрільців: оборона Ужгородського перевалу;

3. Утворення Головної української ради;

4. Утворення Загальної української ради;

5. Участь Українських січових стрільців у похованні І. Франка;

6. Проголошення автономії Галичини.

– завдання на встановлення логічних чи хронологічних послідовностей. Умова завдання складається з інструкції та базових елементів – історичних подій, постатей, понять чи термінів, історико-географічних, історико-культурних пам'яток, послідовність яких необхідно встановити. Така послідовність може бути хронологічною або логічною відповідно до особливостей історичного розвитку. Наприклад:

Розташуйте уривки історичних документів у послідовності їх створення:

А. *“Формою самостійної української держави має бути конституційна монархія, з демократичним внутрішнім устроєм політичним...”*;

Б. *“По біда Австро-Угорської імперії буде нашою перемогою. Чим більше буде поразення Росії, тим швидше вийде година визволення України...”*;

С. *“Українці... виконують свій обов'язок громадян Росії в цей тяжкий час до кінця...”*

Д. *“У квітні 1915 р. відбувся з'їзд української молоді Лівобережної України, на якому була заснована організація “Юнацька спілка”*;

Е. *“Український народ в Росії рівноправен с русским народом...Свободное пользование украинским языком...Свобода украинской прессы и книгопечатания вообще...Свободная деятельность украинских просветительских культурных обществ...”*.

Складність завдання полягає у тому, що перед визначенням хронології створення документів, необхідно їх ідентифікувати.

Перевірка знань на другому та третьому рівнях передбачає використання завдань зовсім іншого характеру. Вони повинні виявляти вміння трансформувати засвоєні методики навчання в нові умови, моделювати ситуацію, бачити історичне явище чи процес в перспективі. За класифікацією В. П. Безпалька до таких завдань належать тести-задачі.

У тестах-задачах перед тестованими ставиться мета, але не розкриваються шляхи її досягнення. Відтак, студент рухається до розв'язання проблеми шляхом власних мислительних операцій, без використання готових алгоритмів чи правил. Наприклад, в контексті перевірки навчальних досягнень за темою “Завершення формування індустріального суспільства у провідних країнах Європи”, після засвоєння поняття монополії студентам пропонується виконати завдання наступного змісту: *15 лютого 1900 р. п'ять металургійних товариств уклали угоду з розподілу усіх замовлень між заводами пропорційно їх продуктивності: Новоросійському товариству – 29,5%; Брянському – 25%; Південно-Російському Дніпровському – 18 %; Російсько-Бельгійському – 15,5 %; Донецькому – 12 %. Справами по даному договору завідувала спеціальна рада, що складалася із представників товариств (по одному від кожного), які обирали голову зі свого середовища.*

Запитання: До якого періоду розвитку капіталізму слід віднести описаний факт – домонополістичного чи монополістичного? Обґрунтуйте свою відповідь.

Для розв'язання задачі тестовані повинні порівняти факт укладення договору з поняттям капіталістична монополія і шляхом розмірковування дійти наступного висновку: оскільки договір передбачає, по-перше, об'єднання капіталістів, по-друге, розподіл ринку між товариствами, по-третє, створення ради, що здійснювала цей розподіл, то можна твердити, що даний договір між товариствами репрезентує об'єднання капіталістів із метою встановлення контролю над ринком у вигляді синдикату. Це свідчить про утворення капіталістичної монополії. Відповідно, наведений факт належить до монополістичного етапу розвитку капіталізму.

Подібний хід розмірковувань не призводить до отримання нових знань. Його мета в іншому – продемонструвати вміння застосовувати засвоєні раніше поняття (в даному випадку – капіталістичні монополії), як засобу для осмислення конкретної ситуації й ототожнення її з певним історичним періодом.

Незважаючи на істотні переваги тестів, особливо в плані автоматизації перевірки, на проблему їх застосування існують різні та неоднозначні погляди. Небезпідставно вважається, що, здебільшого, подібний тип завдань вимагає від тестованих лише впізнання матеріалу, який вони вивчили. Це, безперечно, відображає роботу пам'яті, частково – мислення, однак, не виявляє рівень сформованості ряду загальноосвітніх компетенцій, необхідних для

осмислення історичного простору та часу. Для більш повного і об'єктивного оцінювання результатів навчальної діяльності студентів доцільним буде створення умов для самостійної творчої роботи, виконання нестандартних проблемних завдань підвищеної складності.

До таких завдань належать: створення історичних інтерпретацій; написання творів історичного змісту, історичних есе, історичних листів; розв'язання нетипових ситуацій минулого з позиції сьогодення; підготовка історичних інтерв'ю тощо.

Так, власну позицію відносно спірного дискусійного питання студенти можуть викласти у короткій письмовій роботі – історичному есе [4, с. 13].

Ефективність завдання зумовлена рядом чинників. Тестований не повинен виконувати роботу надто довго. Він обмежений часовими рамками і кількістю слів або аркушами. Працюючи над есе студент повинен продемонструвати не лише знання і вміння обґрунтовано відстоювати власну думку, а й логічно вибудовувати його зміст. Структура есе може корегуватися запрограмованим змістом завдання. Наприклад:

Уявіть собі.

Вересень 1989 р. Вже зруйнована берлінська стіна. Вас звали Вальтер, вам 55 років і ви громадянин НДР. Живете в Дрездені, працюєте клерком.

Тепер ви знову можете контактувати зі своєю сестрою у ФРН. Вона заохочує вас переїхати на Захід, у Ганновер, де вона живе сама.

Протягом тривалого часу ви вважали, що все скінчено і ви більше ніколи її не побачите. Зараз ви пишете їй відповідь. Що ви оберете: переїзд до Ганновера чи залишитесь у Дрездені?

Завдання:

Дайте відповідь на запитання, доповнивши поданий нижче лист. Ваша відповідь повинна містити від 30 до 70 слів.

Наведіть два аргументи на підтримку вашого рішення; їх характер повинен мати економічну або політичну природу.

Пам'ятайте: ваші аргументи повинні стосуватися періоду до грудня 1989 р.

Текст листа:

Дрезден, 1 грудня 1989 р.

Дорога Урсула!

Дякую тобі за щире запрошення.

Я довго думав (ла) над цим питанням і таки прийняв (ла) рішення, це було не легко, але тепер я впевнений (а) у ньому.

Я переїду/не переїду в Ганновер, тому що _____.

Завдання для написання міні-творів повинні бути конкретними. Відсутність ясності запитання часто призводить до неточного розуміння їх змісту, а відтак – повного або часткового нерозуміння відповіді студента викладачем. Для об'єктивного визначення знань тестованого кожне запитання потрібно певним чином оцінити. Воно повинно мати максимальну кількість балів. Тоді при оцінюванні неповної відповіді не виникатиме серйозних ускладнень. Треба буде лише відняти певну частку максимального балу.

Оцінюючи есе про “Вальтера та Урсулу”, можна скористатися такою схемою.

Якщо Вальтер вирішить залишитися в Дрездені і не переїжджати до Ганновера, існуватиме два види аргументів: політичний та економічний. У початковій моделі відповіді налічуватиметься по п'ять можливих припущень на кожен з них. За кожне правильне і обґрунтоване припущення студент отримуватиме по 2 бали. За анахронізм чи непослідовність між аргументами та рішенням Вальтера – 1 бал.

Слід зазначити, що творчі завдання можуть бути складнішими (наприклад, дослідження певної наукової проблеми: написання реферату, відгуку, промови та ін.), у таких випадках процес оцінювання втрачає свою чіткість і забезпечується експертною оцінкою викладача. Але ця оцінка також повинна спиратися на визначені критерії.

Зазначимо, що складання тесту не має єдиного оптимального розв'язку, оскільки не визначається якістю тестового матеріалу, а залежить від рівня підготовки групи тестованих.

Зазвичай, успіх тесту багато в чому залежить від якості початкового тестового матеріалу, яка забезпечується правильним відображенням змісту навчального матеріалу у тестових завданнях. Однак не менш важливим є етап апробації та корегування тестових завдань.

Апробація тестових завдань має на меті: визначення рівня складності завдань та оцінку їх придатності для студентів; виявлення завдань, що мають суттєві недоліки; виявлення помилок (недоліків орфографії та пунктуації); визначення часу на розв'язання завдань або тесту в цілому; аналіз відповідей на відкриті запитання та подальше корегування завдань; виявлення недоліків в інструкціях. Якість тестових матеріалів визначається на підставі статистичного аналізу результатів пробного (пілотного) тестування і ґрунтується на визначенні його головних характеристик (середнього значення, асиметрії, ексцесу, дисперсії). Для отримання надійних результатів крім якісних (валідних) тестових матеріалів потрібно забезпечити виконання чітких вимог до процедури вимірювання та оцінювання. Завдяки цьому забезпечується об'єктивне визначення місця тестованого на шкалі відношень (його рейтингове місце) та можливість для порівняння результатів тестувань [1, с. 5].

Отже, тестування є ефективною формою контролю успішності студентів у вищому навчальному закладі. Будучи одночасно чутливим інструментом вимірювання і навчальних досягнень студентів і результатів діяльності навчального закладу, тестування створює передумови для надійного контролю за станом навчального процесу, дозволяє оперативно корегувати та приймати необхідні управлінські рішення для підвищення якості навчання. Безумовно, тестування не повинне стати повною альтернативою традиційним методам контролю успішності, однак доповнюючи його, воно може стати чудовим інструментом стимулювання та оптимізації навчального процесу при підготовці фахівця.

Список використаних джерел

1. Вакарчук І. О. Система тестування для вступників до Львівського національного університету ім. І. Франка / І. О. Вакарчук. – Львів: Літопис, 2003. – 256 с.
2. Локошина О. Вступ / О. Локошина // Моніторинг якості освіти: становлення та розвиток в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – Київ: “К.І.С.”, 2004. – С. 6–8.
3. Майорова А. Н. Теорія і практика создания тестов для системы образования / А. Н. Майорова. – Москва: Интеллект-центр, 2002. – 296 с.
4. Мокрогуз О. До питання розвитку історичного мислення учнів у контексті тематичного оцінювання навчальних досягнень з історії / О. Мокрогуз // Історія України. – 2004. – № 11. – С. 11–17.
5. Паращенко Л. І. Тестові технології у навчальному закладі: Методичний посібник / Л. І. Паращенко, В. Д. Леонський, Г. І. Леонський. – Київ: [ТОВ “Майстерня книги”], 2006. – 217 с.
6. Пометун О. Методика викладання історії в школі / О. І. Пометун, Г. О. Фрейман. – Київ: Генеза, 2005. – 382 с.
7. Чельшкова М. Б. Теорія і практика конструирования педагогических тестов: учебное пособие / М. Б. Чельшкова. – Москва: Логос, 2002. – 432 с.
8. Шпильовий В. Д. Створення тестів та проведення тестового контролю якості підготовки / В. Д. Шпильовий, В. Г. Жила. – Луганськ: Вид-во Східноукраїнського державного інституту, 1997. – 78 с.

Наталія Ігнатенко

ТЕСТИРОВАНИЕ В СИСТЕМЕ МОНИТОРИНГА КАЧЕСТВА УЧЕБНЫХ ДОСТИЖЕНИЙ СТУДЕНТОВ ПРИ ИЗУЧЕНИИ ИСТОРИИ В ВЫСШЕМ УЧЕБНОМ ЗАВЕДЕНИИ

Охарактеризовано методические особенности организации и реализации тестового контроля уровня учебных достижений студентов при изучении истории в высшем учебном заведении.

Ключевые слова: педагогический контроль, текущий контроль, педагогическое измерение, тест, спецификация теста, апробация теста.

Nataliya Ignatenko

TESTING IN THE SYSTEM OF MONITORING STUDENTS LEARNING IN HISTORY

Methodological peculiarities of organizing and testing students learning quality in history educational establishment have been analyzed in the article.

Key words: pedagogical assessment, current assessment, thematic assessment, pedagogical measurement, test, test specification, test probation.